

Sygn. akt I ACa 883/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Lilla Mateuszczyk (spr.)

Sędziowie: SA Tomasz Szabelski

SO del. Jacek Pasikowski

Protokolant: st. sekr. sąd. Jacek Raciborski

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2015 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa **B. F.**

przeciwko **Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej w Ł.**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 13 kwietnia 2015 r. sygn. akt I C 1797/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że punktowi 3 sentencji nadaje im brzmienie:

„3. nie obciąża powoda kosztami procesu”

oraz uchyla punkt 5;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego.

I A Ca 883/15

UZASADNIENIE

W sprawie z powództwa B. F. przeciwko Towarzystwu (...) SA w Ł. o zapłatę kwoty 680.000 zł. tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych powoda w postaci zerwania więzi rodzinnych w związku ze śmiercią jego ojca w wypadku komunikacyjnym w dniu 17 lipca 2002 r. oraz w związku z utratą pomocy ojca przy planowanej budowie domu, ogrodzeniu działki, wybudowaniu studni, hodowli trzody i uprawy ziemi, Sąd Okręgowy, wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2015 r. zasądził na rzecz powoda kwotę 20.000 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia pozwu, oddalił powództwo w pozostałej części, zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 7.000 zł. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz nakazał pobranie na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi, tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych, od strony pozwanej – kwoty 1.048, 70 zł. i od powoda z zasądzonych roszczenia – kwoty 1.000 zł., a w pozostałej części nieuiszczone koszty sądowe od oddalonej części powództwa przejął

na rachunek Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi uznając, że sytuacja finansowa pozwanego jest na tyle trudna, że nie mógłby sprostać obowiązkowi poniesienia opłaty sądowej w 97% jej wysokości.

Rozstrzygnięcie powyższe Sąd Okręgowy oparł na ustaleniach opisanych w uzasadnieniu wyroku. Ustalenia te Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne.

Roszczenie o zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych powoda w postaci zerwania więzi rodzinnych w związku z tragiczną śmiercią jego ojca, Sąd Okręgowy uznał za częściowo uzasadnione przypominając, że wyrokiem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 24 kwietnia 2009 r. wydanym w sprawie sygn. I C 591/05, zasądzona została na rzecz powoda, na podstawie art. 446 § 3 kc, kwota 20.000 zł. tytułem odszkodowania za pogorszenie, w związku ze śmiercią ojca, sytuacji życiowej powoda. Kwota zasądzona tym wyrokiem obejmuje szkody materialne polegające m.in. na utracie możliwości korzystania z pomocy osoby zmarłej w codziennym życiu.

Powództwo o zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych, oparte jest na art. 448 w zw. z art. 24 kc.

Sąd podniósł, że w orzecznictwie utrwalony jest pogląd, iż spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych członków rodziny zmarłego i uzasadnia przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 kc, jeśli śmierć nastąpiła na skutek deliktu przed dniem 3 sierpnia 2008 r. W tym dniu wszedł w życie § 4 art. 446 kc stanowiący bezpośrednią podstawę prawną roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę wyrządzoną śmiercią osoby bliskiej.

Powód należy do osób bliskich zmarłego – był jego synem, śmierć ojca była dla powoda krzywdą, przysporzyła mu cierpień.

Określając wysokość należnego powodowi zadośćuczynienia na 20.000 zł. Sąd uwzględnił szczególną więź łączącą powoda z ojcem. Wprawdzie powód w chwili śmierci ojca był już dorosły, miał własną rodzinę i nie mieszkał z ojcem, ale nadal pozostawali w bliskich kontaktach, odwiedzali się, ojciec pracował w gospodarstwie powoda, obaj planowali budowę domu dla powoda. Po śmierci ojca powód cierpiał na łagodne zaburzenia adaptacyjne o obrazie depresyjnym i z tego powodu leczył się. Zdaniem biegłej psychologa, żal po stracie osoby bliskiej jest naturalny, a w przypadku powoda nie powodował zakłóceń w jego funkcjonowaniu. Ekspozowane przez niego obniżenie nastroju i prezentowanie cierpień wynika z cech osobowości powoda – zaburzonej, z silną tendencją do manipulowania otoczeniem, wyolbrzymiania dolegliwości. Jego cierpienia są przez powoda podtrzymywane, nie chce pracować nad tym, by cierpienie zmalało, nie podjął żadnych działań w celu aktywizacji i rozwiązania swoich problemów. Powód wprawdzie zakwestionował opinię biegłej, ale zdaniem Sądu, poprzestał na polemice z wnioskami opinii [należycie uzasadnionymi], bez odwołania się do racjonalnych dowodów i argumentów podważających jej wiarygodność.

W takich warunkach Sąd uznał, że kwota 20.000 zł. jako zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego w postaci zerwania więzi rodzinnych z ojcem dostatecznie kompensuje doznaną przez powoda krzywdę, odpowiada aktualnym warunkom i stopie życiowej społeczeństwa i nie prowadzi do nieuzasadnionego jego wzbogacenia.

Od wyroku Sądu Okręgowego powód złożył apelację. Wniósł o zmianę wyroku poprzez zasądzenie na jego rzecz zadośćuczynienia w kwocie 680.000 zł., bądź o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz o nie obciążanie go kosztami procesu za I i II instancję.

Zarzucił naruszenie art. 448 w zw. z art. 23 i 24 kc przez niewłaściwą wykładnię pojęcia „sumy odpowiedniej” jako zadośćuczynienia i zasądzenie z tego tytułu kwoty rażąco niskiej oraz naruszenie art. 233 i 232 kpc przez uznanie, że nie ma podstaw do zakwestionowania wydanej w sprawie opinii psychologicznej, choć przedstawiona przez powoda opinia psychologiczna z dnia 17 lipca 2012 r. oraz treść zeznań lekarza psychiatry, złożonych w sprawie sygn. I C 591/05, formułują inne wnioski, co oznacza, że Sąd nie rozważył wszechstronnie zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Zarzucał też, że mimo iż w jego przypadku istniały przesłanki art. 102 kpc pozwalające nie obciążać go kosztami procesu od przegranej części powództwa, Sąd z możliwości tej nie skorzystał.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja powoda w części dotyczącej kwestii merytorycznych nie zasługuje na uwzględnienie.

Na etapie postępowania apelacyjnego problemem do rozstrzygnięcia była kwestia wysokości przyznanego powodowi zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną naruszeniem jego dobra osobistego w postaci zerwania więzi rodzinnych z ojcem, w związku z jego śmiercią w wypadku komunikacyjnym. Krzywda powoda wyraża się w jego cierpieniach psychicznych.

W toku postępowania przed Sądem I instancji i w apelacji powód wskazywał, jako źródło swoich cierpień psychicznych, nie tylko ból po stracie ojca, utratę możliwości utrzymywania z nim więzi rodzinnej, ale też utratę możliwości korzystania z pomocy fizycznej ojca przy budowie domu, ogrodzenia, studni, hodowli trzody i uprawy ziemi. Jak słusznie jednak Sąd Okręgowy wskazał, utrata możliwości korzystania z fizycznej pomocy ojca ma wymiar materialny, mieści się zatem w pojęciu „pogorszenia sytuacji życiowej” powoda, a szkoda z tego tytułu, wywodzona z art. 446 § 3 kc, była już przedmiotem rozpoznania w sprawie sygn. I C 591/05 Sądu Okręgowego w Łodzi, zakończonej prawomocnym wyrokiem zasądającym. Powtórne rozpoznawanie tego roszczenia nie jest więc możliwe [art. 366 kpc].

Ograniczając zatem rozważania do roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę moralną wyrządzoną naruszeniem dobra osobistego, wywodzoną z art. 448 w zw. z art. 24 kc, stwierdzić trzeba, że:

Podstawową przesłanką domagania się zadośćuczynienia na podstawie tego przepisu jest doznanie szkody niemajątkowej – krzywdy utożsamianej z negatywnymi przeżyciami w sferze psychicznej jednostki. Musi być ona konsekwencją naruszenia dóbr osobistych, a nie majątkowych. Celem zadośćuczynienia z tego tytułu jest kompensata uszczerbku w dobrach osobistych. Jego wysokość nie może być nadmierna w stosunku do doznanej krzywdy, ale musi być „odpowiednia” w tym znaczeniu, że powinna być – przy uwzględnieniu krzywdy poszkodowanego – utrzymana w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa [por. wyrok SN z 28.9.2001 r., III CKN 427/00, L.]. Generalnie biorąc – wysokość zasądzonych sum powinna być umiarkowana, bowiem krzywda, wynagradzana zadośćuczynieniem pieniężnym, uregulowanym w komentowanym przepisie, jest szkodą niewymierną majątkowo. Przyznanego poszkodowanemu zadośćuczynienia nie należy zatem traktować na zasadzie ekwiwalentności, którą charakteryzuje wynagrodzenie szkody majątkowej. Odpowiedniość kwoty zadośćuczynienia ma służyć złagodzeniu doznanej krzywdy, ale jednocześnie nie może ona być źródłem wzbogacenia [por. wyrok SN z 9 lutego 2000 r., III CKN 582/98]. Przy tym, przy określaniu wysokości zadośćuczynienia, obowiązywać powinien zbiektywizowany sposób oceny następstw naruszenia dobra osobistego. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, gdy krzywda dotknęła osobę szczególnie wrażliwą, narażoną przez to na wyjątkową intensywność negatywnych przeżyć. Ta szczególna wrażliwość nie powinna stanowić okoliczności przemawiającej za przyznaniem zadośćuczynienia w większych rozmiarach, aniżeli to ma miejsce w przypadkach pod innymi względami zbliżonych.

Jak wynika z wniosków opinii biegłych, przytoczonych w sporządzonej w niniejszej sprawie opinii biegłej psychologa E. C., u powoda występowały do 2004 r., w związku ze śmiercią ojca w 2002 r., objawy depresyjne, czyli do 2 lat po śmierci ojca, mieściły się więc one w granicach żałoby zazwyczaj przeżywanego po stracie osoby bliskiej. W opiniach z lat następnych, w tym opinii psychologicznej z 2008 r. wydanej przez mgr T. K., na którą powód powołuje się, nie stwierdzano już zaburzeń w sferze psychicznej pozostających w związku ze śmiercią ojca, a zgłaszane przez powoda skargi i dolegliwości uznawano za pozostające w związku z zaburzeniami osobowości, ujawnionymi już w 1979 r. Ten związek potwierdza też opinia biegłej E. C.. To daje podstawę do przyjęcia, że obecne dolegliwości psychiczne powoda nie są bezpośrednim następstwem przeżyć związanych ze śmiercią ojca, a wynikają z jego szczególnej wrażliwości, za to jednak sprawca naruszenia dóbr osobistych powoda nie ponosi odpowiedzialności.

Zważywszy zatem przedstawione wyżej zasady służące określaniu wysokości zadośćuczynienia za krzywdę oraz fakt, że w chwili śmierci ojca w 2002 r. powód był już osobą dorosłą i samodzielną, posiadał własną rodzinę i był ustabilizowany zawodowo, a także fakt, że śmierć ojca wywołała u powoda łagodne zaburzenia adaptacyjne o obrazie depresyjnym, które jednak nie zakłóciły w istotny sposób jego funkcjonowania w codziennym życiu [powód w tamtym czasie wykonywał odpowiedzialną pracę funkcjonariusza Policji], Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że zasądzona na rzecz powoda tytułem zadośćuczynienia kwota 20.000 zł. została należycie wyważona: kompensuje doznaną przez powoda krzywdę pozostając w rozsądnych granicach i uwzględnia cierpienia powoda po stracie ojca, eliminując jednocześnie eksponowaną przez powoda materialną stronę jego cierpień, tj. „niemożność wspólnego z ojcem uprawiania ziemi, prowadzenia hodowli, czy prowadzenia prac budowlanych” i zasadnie nie uwzględniając szczególnych cech osobowości powoda.

Apelację powoda w tej części Sąd Apelacyjny zatem oddalił jako nieuzasadnioną na podstawie art. 385 kpc.

Za uzasadnione uznał Sąd Apelacyjny jedynie zarzuty apelacji dotyczące rozstrzygnięcia o kosztach procesu, zarówno w części orzekającej o obowiązku zwrotu stronie pozwanej poniesionych kosztów zastępstwa procesowego [wobec przegrania sporu w przeważającej części], jak i w części zobowiązującej go do poniesienia, z zasądzonego roszczenia, częściowej opłaty sądowej od oddalonego powództwa.

Powód pozostaje w złej sytuacji finansowej i życiowej: wraz z żoną utrzymują się z niewysokich emerytur. Ze względu na bardzo złe warunki mieszkaniowe muszą ponosić koszty remonty domu, utrzymują także uczącą się córkę. Stan zdrowia i wiek nie pozwalają powodowi na podjęcie dodatkowej pracy. Ta sytuacja była podstawą do zwolnienia powoda od ponoszenia kosztów sądowych w całości, a obecnie, jako przypadek szczególnie uzasadniony, jest – w ocenie Sądu Apelacyjnego – podstawą do zastosowania art. 102 kpc i nie obciążania go kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej oraz podstawą do zastosowania art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i odstąpienia od obciążania powoda nieuiszczoną opłatą sądową od oddalonej części powództwa.

Na podstawie art. 386 § 1 kpc Sąd Apelacyjny zatem zmienił zaskarżony wyrok w części orzekającej o kosztach procesu w ten sposób, że postanowił nie obciążać powoda tymi kosztami.